

NÁRODNÉ POĽNOHOSPODÁRSKE
A POTRAVINÁRSKE CENTRUM
VÝSKUMNÝ ÚSTAV RASTLINNEJ
VÝROBY

„Prognóza úrody pšenice letnej f. ozimnej a jačmeňa siateho jarného v roku 2019“

Ing. Roman HAŠANA, PhD.

Ing. Rastislav BUŠO, PhD.

Ing. Jozef POLAKOVIČ

Katarína ZELEŇÁKOVÁ

Mária BREZINOVÁ

Erika VRÁBLOVÁ

Eva URBANOVÁ

Danica PALKOVIČOVÁ

JÚL, 2019

Pšenica ozimná

Pšenica ozimná sa v ročníku 2018/2019 pestovala na výmere takmer 386 tisíc hektárov (zdroj NPPC – VÚPOP)

Z meteorologického hľadiska bol september 2018 v podmienkach Slovenska nadpriemerne teplý mesiac s priemernou odchýlkou od dlhodobého priemeru (1961 – 1990) len o +1,8 °C, pričom v hlavných pestovateľských oblastiach ozimných obilnín bola táto odchýlka aj mierne vyššia. Október bol v tomto roku rovnako ešte teplejší, keď odchýlka v priemere za Slovensko bola na úrovni +2,1 °C. V novembri 2017 sme zaznamenali rovnakú odchýlku ako v októbri, takže aj tento mesiac bol veľmi teplý v porovnaní s dlhodobým priemerom.

Z hľadiska úhrnov zrážok bol september 2018 v priemere za SR normálny (103 % dlhodobého normálu), na západnom Slovensku však bol veľmi vlhký s úhrnmi až na úrovni 177 % DN. V októbri spadlo výrazne menej zrážok ako je dlhodobý normál pre tento mesiac, čo znamená, že október 2018 bol suchý (66 % DN), na západnom Slovensku až veľmi suchý (29 % DN). November 2017 bol zrážkovo podnormálny (44 % DN), pričom významne nižšie úhrny zrážok boli na celom území SR.

Z uvedených informácií možno konštatovať, že podmienky pre zakladanie a vývoj porastov pšenice ozimnej neboli najideálnejšie, neprejavili sa však v takom rozmere, ktorý by mal významný vplyv na priebeh vegetácie v ďalšom (jarnom) období. Do zimy porasty vchádzali v dobrom kondičnom stave, pripravené eliminovať aj na prípadné negatívne javy súvisiace s obdobím vegetačného kľudu.

Zima na prelome rokov 2018/2019 bola opätovne veľmi mierna, pričom najteplejším bol posledný zimný mesiac február s odchýlkou teploty od dlhodobého priemeru o +3,1 °C a „najchladnejším“ zimným mesiacom bol január, keď i tento mesiac mal kladnú teplotnú odchýlku o +0,5 °C. Mesiace december i január môžeme charakterizovať ako vlhké (+130, resp. +150 % dlhodobého zrážkového normálu), pričom v oboch mesiacoch spadlo výrazne menej zrážok na východe Slovenska. Február sa už okrem výrazne teplejšieho počasia vyznačoval aj podnormálnou zrážkovou činnosťou (62 % DN), pričom opätovne boli nižšie zrážkové úhrny vo východnej časti SR (len 42 % DN). Zimné obdobie však vďaka relatívne priaznivým podmienkam (snehová pokrývka, vlhko i teplo) pôsobilo na porasty pšenice ozimnej pozitívne a tieto do jarnej vegetácie vstupovali kompletne a vyrovnané.

Začiatok jarnej vegetácie bol poznačený výrazne teplejším počasím, ale hlavne aj dlhšou periódou suchého počasia. Po už spomínanom suchom februári, aj prvé dva jarné mesiace možno v priemere za Slovensko hodnotiť ako suchšie. V marci boli zrážkové úhrny len na úrovni 77 % dlhodobého normálu, pričom v južných oblastiach, t.j. hlavných pestovateľských oblastiach pšenice boli tieto úhrny často aj pod úrovňou 50 % DN. Podobne aj v apríli spadlo v priemere na Slovensku len 76 % zrážok v porovnaní s dlhodobým zrážkovým normálom a tento mesiac sa vyznačoval aj výraznými teritoriálnymi rozdielmi, keď na západe napršalo len 44 % DN, na východnom Slovensku to bolo 115 % DN. Oba mesiace okrem suchého počasia boli aj veľmi teplé, marec s odchýlkou +3,1 °C a apríl +2,3 °C v porovnaní s dlhodobým priemerom. Tieto podmienky sa negatívne začali prejavovať na stave porastov, ktoré trpeli nedostatkom zrážok, redukovali počet odnoží, dochádzalo k nižšej využiteľnosti dodaných živín a bol ohrozený ďalší generatívny vývoj. Našťastie prišiel máj, ktorý v duchu českého „studený máj v stodole ráj“ priniesol dlho očakávané zrážky. Tento mesiac sa po dlhom období vyznačoval zápornou odchýlkou priemernej mesačnej teploty na úrovni -1,3 °C v porovnaní s dlhodobým priemerom. Zrážkovo bol tento mesiac mimoriadne až extrémne vlhký, keď v priemere za SR boli úhrny na úrovni 197 % DN, na západnom Slovensku až 210 % a na krajnom juhu lokálne až okolo 300 % DN. Východné a stredné Slovensko malo úhrny zrážok do 200 % DN samozrejme s významnejšími lokálnymi rozdielmi. V mnohých prípadoch už mali pestovatelia „hlavu v smútku“ nakoľko bol problém s ošetrovaním porastov hlavne proti hubovým chorobám do klasu, ako aj s významnejším poľahnutím porastov pri búrkach, intenzívnych lejakoch sprevádzaných silným vetrom. Jún bol zrážkovo veľmi nevyrovnaný, čo spôsobili predovšetkým zrážky búrkového charakteru. Zaznamenali sme však aj výskyt období s mimoriadne teplým počasím, čo mohlo negatívne ovplyvniť HTZ ako významný úrodovný prvok vplyvom „zahorenia“ zrna a lokálne búrky aj v tomto mesiaci

spôsobovali ďalšie poľahnutie porastov. Aj z tohto dôvodu sme v tomto roku v porovnaní s minulým pozorovali výrazne viac poľahnutých porastov.

Nakoľko v tomto roku sme po dlhom čase nevykonávali tak jesenný ako ani jarný monitoring porastov, máme mierne sťaženú východiskovú pozíciu pre odhad úrody. Z pohľadu zaburinenosti porastov v porovnaní s ostatnými rokmi nenastal významnejší posun v zaburinenosti porastov, z pohľadu chorôb, predovšetkým hubových sme lokálne pri inventarizácii pred zberom pozorovali vyššie napadnutie fuzáriami klasov, čo môže súvisieť s vyššie spomínanými podmienkami pre ošetrovanie porastov do klasu. Hlavne na západe SR sme lokálne pozorovali výrazné poškodenie porastov hrabošom.

Pozorovali sme aj významné poškodenie porastov hrabošmi

Jačmeň jarný

Výmera jačmeňa jarného je už niekoľko rokov pod úrovňou 100 tisíc ha, konkrétne v tomto pestovateľskom ročníku predstavovala niečo málo cez 87 tisíc hektárov (zdroj NPPC – VÚPOP).

Jačmeň jarný, keďže je v porovnaní s pšenicou ozimnou plodinou s výrazne kratšou vegetačnou dobou reaguje citlivejšie na podmienky prostredia a často horšie kompenzuje prípadné negatívne vplyvy počas vegetácie.

Pre jačmeň jarný bol problematickým hlavne začiatok vegetácie, keď predovšetkým z dôvodu stupňujúceho vlhového deficitu nastávali problémy pri vzchádzaní porastov, ktoré sa neprejavovali ani tak v hustote a zapojenosti porastov, ale skôr nevyrovnanosťou v počiatkových rastových fázach. Negatívum spojené s absenciou zrážok sa následne prejavilo aj v tvorbe a vývine odnoží. Podobne ako bolo spomínané pri pšenici ozimnej na zrážky bohatý a teplotne podpriemerný máj porasty jačmeňa jarného podporil. Boli vytvorené relatívne priaznivé podmienky pre čiastočnú elimináciu negatívnych javov zo začiatku vegetácie. Naopak vplyvom častých a intenzívnych zrážok často sprevádzaných silným vetrom vznikala problém s ošetrovaním porastov hlavne fungicídmi ako aj insekticídmi, čo sa mohlo negatívne prejavovať na zdravotnom stave porastov. Taktiež v dôsledku spomínaných negatívnych vplyvov počasia aj pri jačmeni jarnom dochádzalo k výraznejšiemu poľahnutiu porastov až do takej

miery, že môže dochádzať k nerovnomernému dozrievaniu porastov a komplikáciám pri samotnom zbere s negatívnym vplyvom na výšku dosiahnutých hektárových úrod.

Zaburinenosť porastov jačmeňa jarného v porovnaní s ostatnými rokmi je na približne podobnej úrovni, bez významnejšieho kvalitatívneho posunu, lokálne sme opätovne zaznamenali aj výraznejšie zaburinenie porastov. Z chorôb, predovšetkým hubových sme lokálne pri inventarizácii pred zberom pozorovali aj výraznejšie napadnutie škvrnitosťami a v súvislosti so zhoršenými podmienkami pre ošetrovanie porastov aj napadnutie živočíšnymi škodcami.

Odhad úrody

V čase predzberovej inventarizácie (19. – 25. 6. 2019) sa porasty tak pšenice ozimnej i jačmeňa jarného nachádzali vo väčšine oblastí vo voskovej zrelosti, len v severnejších a vyššie položených lokalitách vo fáze voskovo-mliečnej alebo ešte len mliečnej zrelosti.

V porovnaní s vlašajším rokom sú porasty oboch plodín v lepšom stave, s vyšším počtom klasov, pričom klasy majú pri pšenici ozimnej o málo nižší a pri jačmeni jarnom rovnaký počet zŕn ako vlani. Odhad hmotnosti tisíc zŕn je i z dôvodu výraznej lokálnej rozmanitosti zložitý, ale v porovnaní s vlašajškom očakávame pri pšenici ozimnej vyššiu HTZ, v priemere za SR 43 g a pri jačmeni jarnom rovnakú ako vlani, t.j. 40 g. Vplyvom lokálnych búrok, privalových dažďov a silného nárazového vetra je časť porastov oboch sledovaných plodín v rôznom (i vyššom) štádiu poľahnutia, čo môže komplikovať zber a do istej miery redukovat' aj nami odhadované hektárové úrody.

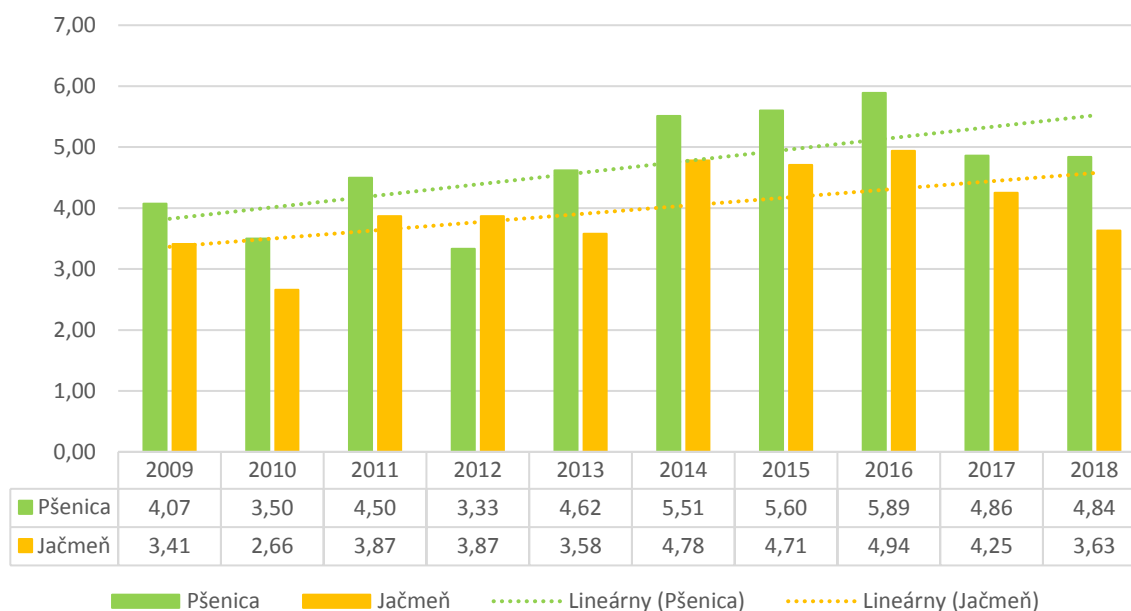
Poľahnutých porastov je v tomto roku viac ako v minulom

V tomto roku predpokladáme pri oboch plodinách dosiahnutie nadpriemerných hektárových úrod v porovnaní s priemerom ostatných desiatich rokov (2009 – 2018), pričom pri pšenici ozimnej by mal nárast predstavovať 9,85 % a pri jačmeni jarnom 8,56 %. Hektárové úrody by mali mierne rásť aj v porovnaní s predchádzajúcim rokom 2018, podľa nášho odhadu pri pšenici ozimnej o 5,99 % a pri jačmeni jarnom o 18,73 %.

Tab.1: Základné charakteristiky porastov na základe ich inventarizácie (podľa krajov)

Kraj	Počet klasov na jednotke plochy (m ²)		Počet zŕn v klase (ks)	
	Pšenica ozimná	Jačmeň jarný	Pšenica ozimná	Jačmeň jarný
Bratislavský	410	501	29	26
Trnavský	471	562	34	25
Trenčiansky	437	541	35	27
Nitriansky	479	568	34	25
Žilinský	417	453	31	24
Banskobystrický	355	340	31	29
Prešovský	359	406	33	25
Košický	397	416	32	23
SLOVENSKO	436	519	33	25

Vývoj hektárových úrod pšenice ozimnej a jačmeňa jarného v rokoch 2009-2018

Tab. 2: Prognózované úrody v roku 2019 podľa krajov

Kraj	Pšenica ozimná		Jačmeň jarný	
	Priemerná úroda za r. 2009 – 2018	Prognózovaná úroda t.ha ⁻¹	Priemerná úroda za r. 2009 – 2018	Prognózovaná úroda t.ha ⁻¹
Bratislavský	4,41	4,85	3,83	4,16
Trnavský	5,07	5,53	4,30	4,67
Trenčiansky	4,70	5,16	4,14	4,49
Nitriansky	5,16	5,61	4,35	4,69
Žilinský	4,49	4,93	3,47	3,76
Banskobystrický	3,82	4,19	2,60	3,03
Prešovský	3,86	4,24	3,11	3,38
Košický	4,27	4,69	3,18	3,46
SLOVENSKO	4,67	5,13	3,97	4,31